

HET ONBEGRIJPBAR SPEELBAAR MAKEN

De Tijd sluit festival Antwerpse Kleppers af met *De Fantasten*

De Morgen, 25 februari 2010

door Liv Laveyne

Zeventien jaar geleden betekende het ‘onspeelbare’ toneelstuk *De Fantasten* dé grote doorbraak voor Lucas Vandervost en zijn theatergroep De Tijd. Nu regisseert hij het vier uur durende stuk opnieuw met een jongere cast en staat hij ook zelf op de planken. De voorstelling vormt tevens de afsluiter van het stadsfestival Antwerpse Kleppers waarbij het Toneelhuis een maandlang de deuren van de Bourla openzette voor de vele Antwerpse theatergezelschappen.

In *De Fantasten* (1921) plaatst Robert Musil twee wereldbeelden tegenover elkaar: dat van de ‘feitenmensen’ die alleen de meetbare werkelijkheid voor waar aannemen en dat van de ‘mogelijkheidsmensen’ die in de verbeelding geloven. Zeven personages, twee driehoeksverhoudingen en een detectiveverhaaltje vormen de kapstok om te kunnen filosoferen over de verwerpelijke scheiding tussen gevoel en verstand, met Nietzsche en Freud in de achterzak.

De Fantasten werd en wordt nog vaak als een ‘onspeelbaar stuk’ beschouwd. Op de achterflap van het boek staat zelfs het aantal mislukte ensceneringen opgelijst. Maar dat is voor Vandervost nooit een hinderpaal geweest. “Toen ik voor het eerst de *Fantasten* las, begreep ik er niet zoveel van maar ik was wel meteen ongelooflijk gefascineerd door bepaalde zinnen. Ik voelde dat die uitgesproken moesten worden op scène, alleen hoe begin je aan zo’n ‘onspeelbaar’ stuk. Dat bleek echter de misvatting: het is niet omdat je een stuk niet begrijpt dat het onspeelbaar is.”

Het was echter niet evident om in 1993 zijn toenmalige spelersgroep, met onder anderen Warre Borgmans en Johan Van Assche, daarvan te overtuigen. “Een acteur begrijpt graag wat hij staat te zeggen en het enige wat ik als regisseur kon zeggen, was dat ik die tekst ook niet echt begreep maar dat ik de woorden kon ruiken en voelen. Het was een helse opdracht maar het loonde. Nadat Vandervost eerder in 1991 ook al de tekst als een dramatische lezing had getest, volgde twee jaar later de eerste echte toneelopvoering. *De Fantasten* van De Tijd werd een hit, bejubeld om de wijze waarop de filosofische tekst zo eenvoudig en licht gebracht werd. De voorstelling werd geselecteerd voor het Theaterfestival 1994 en Warre Borgmans ontving de Louis d’Or voor zijn vertolking. *De Fantasten* zou de grote doorbraak betekenen van De Tijd dat meteen ook zijn naam vestigde als ‘dat gezelschap van de onspeelbare stukken’. “*De Fantasten* manifesteerde het begin van mijn regiedurf,” zegt Vandervost. “Niet in de zin van een bepaalde stijl maar qua ingesteldheid: de durf om te doen wat ik absoluut wil doen wars van wat iedereen zegt of beweert, de durf om er gewoon aan te beginnen en te zien waar het stuk mij brengt in plaats van waar ik het stuk breng. Het is een raad die ik nog altijd aan mijn acteurs meegeef: laat zien wat de tekst met jou doet en niet het omgekeerde.”

Ouder en wijzer

In deze herneming van *De Fantasten* staat Lucas Vandervost ook zelf mee op de planken. “Ik ben twintig jaar geleden met De Tijd begonnen om te kunnen spelen en toen bleek ik ineens vooral te regisseren. Ik trok de boot in plaats van ermee op te zitten. Het is natuurlijk een wat vreemde situatie om bij *De Fantasten* zowel regisseur als acteur te zijn, maar tegelijk is het ook een surplus voor de jonge garde die ziet dat ik het even moeilijk heb als zij om die tekst te vatten. Het betreft immers vaak dialogen die in monoloogvorm worden uitgesproken waardoor je als acteur de realistische reflex hebt: ja maar, wat moet ik dan doen terwijl de andere spreekt. Simpel: gewoon wachten tot het jouw beurt is om te spreken.”

“Ik ben toleranter geworden, heb meer vertrouwen in mijn eigen kunnen en daardoor ook in dat van de acteurs. Ik kon vroeger dwangmatig acteurs op een kruisje op het podium zetten en zeggen ‘hier moet je staan’. Na elke opvoering van *De Fantasten* stond ik met vier pagina’s vol opmerkingen bij de acteurs, zelfs toen we onze laatste voorstelling gespeeld hadden, tot grote hilariteit van de acteurs. Inmiddels doe ik een debriefing van vier minuten waarbij ik vooral mijn algemeen gevoel verwoord,” lacht Vandervost. “Ik heb leren beseffen dat mijn detailkeuze ook maar dat is: een detail. Wijsheid komt met de jaren, dat is zeker.”

De nieuwe cast van *De Fantasten* bestaat naast Lucas Van der Vost en De Tijd-getrouwe Mieke de Groote uit opvallend veel jong volk met Jurgen Delnaet, Valentijn Dhaenens, Suzanne Grotenhuis, Michael Vergauwen én dochter Rosa Vandervost. Pittig detail: Rosa vertolkt de rol van Regine. Een rol die zeventien jaar geleden door Rosa’s moeder en de ex van Lucas Vandervost, Mirei Bonte, werd vertolkt. “Het is vreemd,” bekennt Vandervost. “Rosa lijkt op haar moeder, qua uiterlijk, qua spel. Net als haar moeder indertijd zie ik niemand anders dan zij die geknipt is voor die rol van Regine, een soort vrouwelijke christus. Het is bijzonder zwaar om de pijn die aan die rol verbonden is te durven spelen. Ik weet dat Rosa een totaal mens is, zij kan niet iets maar half doen, en dat betekent dat ze nu ongelooflijk aan het afzien is. Dat is voor mij niet evident: als regisseur kan je zeggen dat je ervan houdt dat je acteurs diep durven gaan, maar als vader is dat erg om zien.”

‘Antwerpse Klepper’

De Fantasten is overigens niet de enige Musil die dit seizoen in Vlaanderen te zien is. In juni regisseert Guy Cassiers bij het Toneelhuis, in coproductie met De Tijd, het eerste deel van de trilogie *De man zonder eigenschappen* naar Musils bekende roman. Ook *De Fantasten* kadert in een samenwerkingsverband, meer bepaald als de afsluiter van het festival Antwerpse Kleppers. Het initiatief waarbij het Toneelhuis een maand lang de Bourla openstelt voor Antwerpse gezelschappen, juicht Vandervost ten volle toe. Al heeft hij zijn twijfel bij de naam ‘Antwerpse Kleppers’: “Ik beschouw mezelf niet als een ‘klepper’- dat klinkt meer als iets voor paarden, en ook het begrip ‘Antwerpse’ mag voor mijn part nog opengetrokken worden. We merken met De Tijd dat het steeds moeilijker wordt om speelplekken te vinden. Dat is het absurde: dat net in een periode van toenemende internationalisering worden de stadswallen weer opgetrokken. Expansiedrang en protectionisme blijken in de westerse geschiedenis steeds weer samen te vallen. In de politiek en ook in het theater is dat niet anders. Het is als Godfried van Bouillon die naar Jeruzalem gaat om zijn vlag te planten maar ondertussen thuis wel zijn vrouw met een kuisheidsgordel in het kasteel opsluit.